

Samenvatting

(On)gemerkt bijzonder

Levensverhalen van resisters en de betekenis van het uitblijven van een criminele carrière

Dit onderzoek richt zich op het *uitblijven* van een criminele carrière terwijl men blootstaat aan een criminogene context: *resistance to crime*. Hierbij is gevaren op interpretatieve uitgangspunten vervat in een positief-narratief criminologische benadering (zie hoofdstuk 1). Centrale concepten gerelateerd aan de positieve criminologie zijn veerkracht, het achtfasenmodel van individuele ontwikkeling (Erikson, 1950) en het PPCT-model (Bronfenbrenner, 2005) waar de nadruk op de invloed van verschillende contextlagen ligt (zie hoofdstuk 2). De gehanteerde narratieve criminologische benadering kenmerkt zich door centrale begrippen als narratieve identiteit, actorschap en levensverhalen (zie hoofdstuk 3). Tegen deze achtergrond heeft de volgende onderzoeksvraag centraal gestaan:

Welke betekenis verlenen resisters aan het uitblijven van een criminele carrière in hun criminogene context?

Van 2012 tot en met 2016 zijn twintig levensverhalen van – vier vrouwelijke en zestien mannelijke – resisters tussen de 19 en 49 jaar opgetekend. Daarnaast zijn twee vragenlijsten afgenomen: de RS-NL en de VCQ (Wagnild, 2008; Kuhl & Fuhrmann, 2004) die respectievelijk de mate van mentale veerkracht en zelfsturing meten (zie paragraaf 4.2.1). Naast de analyse van de vragenlijsten zijn de verzamelde levensverhalen thematisch geanalyseerd (zie paragraaf 4.2.2). Vier levensverhalen zijn, tot slot, aan de hand van een verdiepende verhaallijnanalyse bestudeerd (zie paragraaf 4.2.3).

Het antwoord op bovenstaande onderzoeksvraag is als volgt samen te vatten:

Resistance to crime betekent voor de resisters in dit onderzoek een ontwikkelingsproces, dat gekenmerkt wordt door (on)gemerkt bijzonder zijn. Uit hun levensverhalen blijkt allereerst dat het individueel bewustzijn en besef over het moeten opgroeien in een criminogene context niet evident is, maar gedurende het leven groeit. De betrokken resisters vatten dit op als iets dat hen anders dan anderen maakt en ze van ‘ongemerkt’ naar ‘gemerkt’ bijzonder maakt. Tevens bleek dat dit onderzoek als een podium voor een geheim verhaal

fungeert, waarbij benadrukt wordt dat juist dat geheime verhaal bijdraagt aan 'selfmade' worden.

Het opgroeien in een criminogene context doet voor de betrokken resisters een verzaamd beroep op autonoom handelen en doorzettingskracht gedurende het leven. Uit hun verhalen kwam naar voren dat zij dit opvatten als iets dat verlies met zich meebrengt. Verlies wordt vertaald naar (te) jong volwassen moeten worden, jezelf moeten opvoeden, alleen staan en anders dan leeftijdsgenoten zijn. Dit draagt in de verhalen echter ook een positieve kant. Het resulteert in het ervaren van een relatief hoge mate van veerkracht of weerbaarheid en het ontwikkelen van een positieve levensvisie. De bestudeerde verhalen kenmerken zich daarmee door een positieve ontwikkelingslijn, waarin negatieve ervaringen geherinterpreteerd worden gedurende het leven en uiteindelijk een positieve betekenis krijgen.

In dit proefschrift is het antwoord op de centrale onderzoeksvraag aan de hand van onderstaande vier deelvragen uitgediept. Deze vragen werken als het ware van buiten naar binnen toe, van het algemene naar het persoonlijke verhaal:

- I. Zijn resisters bijzonder veerkrachtig en/of zelfsturend? (hoofdstuk 5)
- II. Wat draagt bij aan het versterken en volhouden van resistance to crime (bronnen van veerkracht)? (hoofdstuk 6)
- III. Welke uitdagingen tekenen de levensverhalen van de betrokken resisters (opgaven)? (hoofdstuk 7)
- IV. Wat is het verhaal over resistance to crime? (hoofdstuk 8)

Ad 1: De betrokken resisters zijn niet bijzonder veerkrachtig en/of zelfsturend

In dit onderzoek is in relatie tot deelvraag 1 de verwachting geuit dat resisters gemiddeld tot bovengemiddeld scoren op zowel de veerkracht- als zelfsturingvragenlijst (zie paragraaf 2.3 en 4.2). De resultaten in hoofdstuk 5 hebben uitgewezen dat die verwachting deels is uitgekomen: het merendeel van de betrokken resisters rapporteerde zichzelf gemiddeld maar niet bijzonder veerkrachtig en/of zelfsturend. Een uitzondering betrof de score op de subschaal zelfgevoel: het merendeel (16) van de (19) betrokken resisters scoorde daar opvallend bovengemiddeld. Uit de vragenlijst resultaten zijn een aantal conclusies naar gekomen (zie voor een uitgebreide bespreking paragraaf 9.1). Allereerst kan geconcludeerd worden dat de positieve ontwikkelingslijn van de bestudeerde levensverhalen niet verklaard wordt door de totaalscores van de toegepaste vragenlijsten. Uit de levensverhalen bleek immers – in tegenstelling tot de totaalscores op veerkracht en zelfsturing – dat de betrokken resisters een

verzwaard beroep ervaren op autonoom handelen en doorzettingskracht en dat ze juist een relatief hoge mate van veerkracht en het ontwikkelen van een positieve levensvisie benadrukken in hun levensverhalen. Mogelijk kan dit contrast verklaard worden door een context sensitieve opvatting van zowel veerkracht als zelfsturing en dat de stellingen uit de vragenlijsten dus een andere betekenis dragen voor de betrokken resisters. Zo kan bijvoorbeeld Acceptatie van Zelf en Leven (AZL-score) als subschaal van veerkracht op basis van de norm onder andere uitwijzen dat de betrokken resisters in iets mindere mate dan gemiddeld het leven accepteren zoals het komt. Dit hoeft echter – anders dan de norm uitwijst – niet bij te dragen aan een relatief lage mate van veerkracht. Het kan juist een belangrijk uitgangspunt zijn in het volhouden van resistance to crime. Zoals in hoofdstuk 3 is besproken, omvat actorschap immers ook het doorbreken van dominante structuren en het geheel of ten dele niet accepteren van bestaande denkkaders en levenspatronen.

Een tweede conclusie die kan worden getrokken op basis van de vragenlijstresultaten is dat de subschaal zelfgevoel impliceert dat de betrokken resisters bovengemiddeld in contact staan met hun eigen gevoelens, wensen en emoties bij zware mentale belasting of stressvolle situaties. Dit wijst op een mate van zelfreflectie, zelfexploratie en het innemen van een metapositie in het volgen van een eigen koers in het leven en dat dit een potentieel versterkende werking heeft ten aanzien van resistance to crime.

Ad 2: Zes bronnen van veerkracht dragen bij aan het versterken en volhouden van resistance to crime

Deelvraag twee richtte zich op de benadrukte bronnen van veerkracht in de verhalen (zie hoofdstuk 6). Hieruit is naar voren gekomen dat de betrokken resisters in dit onderzoek zes bronnen van veerkracht benoemden die bijdragen aan het uitblijven van een criminele carrière. Allereerst wees het zogeheten delegaatperspectief (bron 1, zie paragraaf 6.1) uit dat resisters vanaf hun kindertijd lering trekken uit de gevolgen van het handelen van criminele actoren in hun sociale omgeving. Betrokken resisters in dit onderzoek gaven tevens aan dat een betekenisvolle, stimulerende derde (bron 2, zie paragraaf 6.2) die sociale steun verschaft belangrijk is om een schoolcarrière vol te houden en dat zij die steun als rechtstreeks versterkend voor hun resistance to crime hebben ervaren. Ten derde benoemden de betrokken resisters dat (verbeelde) schaamte naar de eigen sociale groep en het verkrijgen van een hoger inzicht in de zin van het leven, vooral vanaf de tienerjaren, hun morele rem ten aanzien van delictgedrag versterkt (bron 3, zie paragraaf 6.3). Ten vierde kwam verandering van de omgeving (bron 4, paragraaf 6.4) vanaf de kindertijd als een bron van veerkracht naar voren omdat het de kans vergroot andere, pro-sociale relaties (pro-sociaal kapitaal) aan te gaan. Ten vijfde benadrukten de betrokken resisters erkenning

en waardering door anderen en succeservaringen in hun verhalen als belangrijke bron (bron 5, zie paragraaf 6.5). Tot slot is ook het nastreven van lange termijndoelen vanaf de kindertijd (bron 6, zie paragraaf 6.6) aangedragen als bron die bijdraagt aan het uitblijven van een criminele carrière. Ik bespreek hieronder samenvattend de meest belangrijke conclusies die op basis van deze zes bronnen van veerkracht naar voren zijn gekomen (zie voor een uitgebreide bespreking paragraaf 9.2).

Allereerst is opvallend dat het merendeel van de bronnen van veerkracht zich vanaf de kindertijd manifesteert in de bestudeerde levensverhalen. Dit is kennelijk een periode waarin de bronnen van veerkracht een betekenisvolle rol spelen voor de betrokken resisters.

Ten tweede wijzen de zes bronnen uit dat – in termen van Bronfenbrenner – alle contextsystemen tot aan het mesosysteem in het PPCT-model (zie paragraaf 2.3) resistance to crime kunnen versterken. Hierbij is met name het microsysteem dominant (zie tabel in paragraaf 6.7). Zo is gebleken dat de interactie en binding met bijvoorbeeld opvoeders, vrienden, moeders, vaders, docenten en buurtgenoten een betekenisvolle rol spelen (zie bron 2 en bron 5). Daarbij is naar voren gekomen dat actoren uit een identiek contextssysteem verleidingen en (peer)druk kunnen vergroten, maar dat ze ook als bronnen van veerkracht kunnen fungeren. Een criminele vader kan bijvoorbeeld negatieve druk uitoefenen op het gezinsleven, maar fungeert voor een resister evengoed als een stimulerende derde (zie paragraaf 6.2). Sommige bronnen kunnen daarmee zowel een risico als een bron van steun zijn.

Ten derde: de zes bronnen van veerkracht zijn reeds eerder in criminologisch onderzoek naar voren gekomen. De werking ervan is echter met name in relatie tot andere onderzoekspopulaties zoals abstainers, desisters of persisters benadrukt. Niet specifiek in relatie tot resisters. Met de uitkomsten van mijn onderzoek kan dan ook geconcludeerd worden dat de werking van de bronnen ook betekenisvol is ten aanzien van resisters.

Ad 3: Vier opgaven tekenen de levensverhalen van de betrokken resisters

Deelvraag drie richtte zich op de uitdagingen in de bestudeerde levensverhalen van de betrokken resisters (zie hoofdstuk 7). Deze kenmerkten zich door een viertal opgaven: ‘het ervaren van verleidingen en druk’ (opgave 1), ‘leven in twee werelden’ (opgave 2), ‘anders zijn’ (opgave 3) en ‘selfmade’ worden (opgave 4). Het accent verschoof daarbij gedurende de levensloop van ontwikkelopgaven 1 en 2 – die een duidelijke samenhang met de gegeven sociale context vertonen – naar meer autonome, individuele of intrapsychische ontwikkelingsopgaven 3 en 4. De resisters benadrukten deze laatste twee opgaven vooral vanaf hun tiener- en volwassen jaren.

De vier opgaven lieten zien dat resistance to crime voor de resisters in dit onderzoek, een verzwaarde opgave is gedurende hun leven. Kenmerkend daarbij was dat uit de bestudeerde levensverhalen bleek dat zij niet blijven hangen in hun negatieve ervaringen, maar deze uiteindelijk herinterpreteren. Ervaren verlies uit het verleden – zoals te jong volwassen moeten zijn – levert hen op den duur een verborgen winst op: de betrokken resisters zijn in hun perspectief relatief veerkrachtiger dan leeftijdsgenoten. Daarbij bestempelden zij de zes bronnen van veerkracht als helpend om de ontwikkelingsopgaven te doorstaan. Ik bespreek hieronder samenvattend welke conclusies zijn besproken in het licht van de vier opgaven (zie voor een uitgebreide bespreking paragraaf 9.3).

Figuur A: Bronnen van veerkracht en vier opgaven in levensverhalen van resisters.

De vier opgaven zijn allemaal te relateren aan Eriksons achtfasenmodel van individuele ontwikkeling (zie paragraaf 2.1). Dit is grafisch weergegeven in figuur A. Tegelijkertijd komen de opgaven niet in de chronologische volgorde van het achtfasenmodel naar voren in de bestudeerde verhalen.

Opgave 1 (zie paragraaf 7.1) wijst bijvoorbeeld uit dat doelbewust (niet) handelen – iets is dat in Eriksons model van drie tot zesjarige leeftijd centraal staat (Eriksons fase 4) – als gevolg van het ervaren van verleidingen en/of druk

ook op latere leeftijd (tienerjaren) van belang is. Ook speelt deze vaardigheid dus kennelijk langer op de voorgrond dan in Eriksons model benadrukt. Peer druk gaat in de context van mijn onderzoek om gevoelde druk van leeftijdsgenoten om mee te gaan in delictgedrag. Negatieve druk betekent vooral voor de resisters die met criminele opvoeders opgroeien, dat zij vanaf hun kindertijd geconfronteerd worden met gevolgen van delictgedrag, zoals de financiële en emotionele nasleep van detentie van ouders. De betrokken resisters leren als het ware bewust (niet) te handelen al naar gelang de situatie. Als doelbewust handelen relateert aan het ervaren van verleidingen en/of druk, maar daarbij leidt tot het uitblijven van structureel delictgedrag, dan kan dit reden zijn om hieraan vanaf de kindertijd meer én doorlopend aandacht te geven met het oog op preventie van delictgedrag bij kinderen en jongeren die opgroeien in een criminogene context.

Ten tweede: ten aanzien van opgave 2, het leven in twee werelden, (paragraaf 7.2) is een relatie te leggen met het krijgen van vertrouwen. In Eriksons model staat dit vooral in het eerste levensjaar centraal (Eriksons fase 1). Het overwinnen van een ontwikkelopgave (zoals vertrouwen krijgen), leidt volgens Erikson tot inzicht, rijping en een positieve doorgroei naar de volgende fase, ook wel het bereiken van equilibrium benoemd (zie Erikson, 1950; Brown & Lewis, 2003, p. 416). Vertrouwen krijgen speelt niet alleen langer een centrale rol in de levensverhalen van resisters, maar leidt in de context van resistance to crime ook tot negatieve ervaringen. Resisters uiten in hun verhalen dat ze als gevolg van vertrouwen namelijk geconfronteerd worden met 'volwassen taken' in hun jeugd. Het door Erikson bedoelde 'equilibrium' is daarmee voor de resisters in mijn onderzoek dus niet altijd positief. De betrokken resisters ervaren een tekort in hun jeugd en een verzwaaard beroep op hun individuele ontwikkeling. Met name de betrokken resisters die in een gezin met criminele actoren opgroeien, ervaren dat zij daardoor anders zijn dan anderen (zie paragraaf 7.3). Resistance to crime in een criminele gezinscontext is daarmee mogelijk een zwaarder proces.

Ten derde: de resisters in dit onderzoek duiden in hun verhalen dat het leven in een criminogene context een verzwaaard beroep doet op autonoom handelen (fase 2 van Erikson) in de kindertijd en in de tienerjaren. Anders zijn (zie paragraaf 7.3) draagt daarbij initieel een negatieve toon. In de interactie met leeftijdsgenoten hoort men er niet altijd bij, wat zorgt voor een zekere mate van eenzaamheid. Hier is tevens een parallel te trekken met fase 4 van Erikson, omdat die fase ook opgevat kan worden als het gevoel (niet) als competent te worden gezien, ongemerkt te blijven en niet als gelijke te worden behandeld. Als in de betreffende verhalen de volwassen leeftijd in beeld komt, is echter een kentering zichtbaar: de betrokken resisters duiden zichzelf dan juist wel competent. Zij merken dan dat zij door de negatieve ervaringen op een positieve manier bijzonder zijn, omdat ze ervaren mentaal veerkrachtiger te zijn dan

anderen als ze geconfronteerd worden met lastige situaties. Anders zijn, kan als derde opgave of uitdaging ook opgevat worden als iets dat nauw verweven is met het proces van identiteitsvorming (fase 5 van Erikson). Negatieve gebeurtenissen en het accepteren van ‘anders zijn’ krijgen daarbij uiteindelijk een positieve betekenis als resisters op hun leven terugblikken. Dit correspondeert met tevredenheid met de terugblik op het leven uit fase 8 van Erikson. Levenslijden wordt als het ware vertaald naar levenslessen.

Een vierde conclusie is dat opgave 4 ‘selfmade worden’ (zie paragraaf 7.4), net als de derde opgave, terug te vinden is in meerdere fasen van Erikson. Het betreft fase 4 (competentie), fase 5 (identiteit), fase 7 (productiviteit) en fase 8 (tevredenheid). Zo is fase 7 (van 30 tot 50 jarige leeftijd) een periode waarin productiviteit en het waarmaken van levensdoelen centraal staan. Dit is iets dat onderdeel uitmaakt van de opgave ‘selfmade worden’. Het komt concreet tot uiting in de benadrukte toekomstige ouderrol, carrièreperspectieven en het daadwerkelijk willen bijdragen aan toekomstige generaties. Productiviteit is daarmee eerder van belang omdat het immers ook naar voren is gekomen in de verhalen van resisters jonger dan 30 en zelfs met betrekking tot de kindertijd is benadrukt als iets dat een betekenisvolle rol speelt in de verhalen van de betrokken resisters.

Ad 4: Het verhaal over resistance to crime

Deelvraag 4 richtte zich op het verhaal over resistance to crime (zie hoofdstuk 8), waarin het draait om de persoonlijke betekenis van de geëxploreerde bronnen van veerkracht en opgaven. Dit heeft vorm gekregen aan de hand van vier verdiepende verhaallijnanalyses (zie ook paragraaf 4.3) van Steven, Jerrel, Mo en Peter: respectievelijk twee resisters uit een criminogene gezinscontext (paragraaf 8.1 en 8.2) en twee resisters die opgroeiden in een criminogene buurtcontext (paragraaf 8.3 en 8.4). Elk verhaal is aan drie positionerings- of analyseniveaus onderworpen (zie paragraaf 3.3 en 4.3). Ook hier (per analyseniveau) op hoofdlijnen de conclusies die naar voren zijn gekomen (zie voor een uitgebreide bespreking paragraaf 9.4).

Het verhaal vis-à-vis: progressieve, stabiel blijven- en groei- verhalen

Het eerste niveau van de verhaallijnanalyse betreft de positionering van de verteller ten overstaan van anderen in het verhaal (Murray & Sools, 2014). Deze kende in de vier verhalen een positieve ontwikkelingslijn die voor Steven en Jerrel tot uiting zijn gekomen in hun ontwikkeling als agent. Zij ontwikkelden zich van ‘buitenbeen’ en ‘gevangene’, naar respectievelijk een ‘inspirerende miljardair’ en ‘vrijgevochtene met een spirituele taak in werelds perspectief’. De levensverhalen van de twee resisters die in een criminogene buurtcontext zijn opgegroeid, benadrukten een dergelijke sterk progressieve ontwikkeling van de

agent veel minder. Hun verhaal kenmerkt zich meer door het tonen van het vermogen stabiel of gefocust te blijven onder uitdagende, dynamische omstandigheden. Zo positioneerde Mo zich als een ‘getuige van rare dingen’ die niet probeert te bezwijken voor verleidingen en/of druk van zijn buurtvrienden. Peter moest loyaal zien te blijven aan zijn eigen plan, in een buurtcontext waar (re)productie van een criminele levensstijl eerder de norm dan de uitzondering was (respectievelijk paragraaf 8.3.2 en 8.4.2). Daarmee kenmerkt de verhaalstructuur zich door een ‘persoonlijk groei-narratief’ (Steven en Jerrel) en een ‘stabiel narratief’ (Mo en Peter).

Een eerste conclusie op basis van de verhaallijnanalyse is dat de vier resisters zichzelf niet zien als slachtoffers van ongelukkige omstandigheden, maar als actieve, autonoom handelende positieve individuen die het heft in eigen hand nemen en verantwoordelijkheid dragen voor de eigen levensloop. Daarmee is een gelijkenis zichtbaar met de verhaalstructuur van desisters (Maruna, 2001; Cid & Marti, 2012, p. 609), omdat ook de betrokken resisters negatieve gebeurtenissen positief herinterpreteren gedurende hun leven.

Ten tweede is in de verhalen van resisters die met criminele gezinsleden opgroeien een mate van intimacy (verbondenheid) aanwezig in relatie tot hun gezinsleden. Hiermee lijkt een zogeheten ‘revengefull mission’ verhaal (Young & Canter, 2012, zie ook paragraaf 3.3.3) terug te zien bij de resisters die in een criminele gezinscontext opgroeien. Resisters die met criminele vrienden opgroeien lijken daarentegen eerder ‘professional’ verhalen te vertellen. Zij nemen ook het heft in eigen handen, maar de sociale verbondenheid met anderen lijkt minder intens aanwezig dan op gezinsniveau. Kortom, de uitkomsten op het eerste analyseniveau geeft aanleiding de verhaalstructuren (van geweldsdelinquenten) in het werk van Young en Canter (2012) te verruimen (naar ook resisters). Deze uitkomsten maken duidelijk dat een en dezelfde verhaalstructuur niet alleen voor ieder een verschillende persoonlijke betekenis kan dragen, maar ook een heel andere uitkomst in relatie tot delictgedrag kan inhouden.

Een derde conclusie die getrokken kan worden is dat uit het eerste analyseniveau naar voren komt dat twee van de vier besproken vormen van veerkracht (paragraaf 2.3) te relateren zijn aan de bestudeerde verhalen. Zo zijn de verhalen van Steven en Jerrel, gelet op de progressieve ontwikkelingslijn in hun verhalen, op te vatten als een ‘persoonlijk groei’ verhaal. De verhalen van Mo en Peter zijn op te vatten als een ‘stabiel’ verhaal: zij stijgen niet zozeer ergens bovenuit, maar duiden zichzelf als een agent die ondanks strubbeling en dynamiek in het verhaal de focus bij zichzelf weet te behouden.

Het verhaal in interactie: een podium voor een geheim verhaal

Het tweede niveau van de verhaallijnanalyse, betreft de vraag hoe de gevonden verhaalstructuren het resultaat zijn van de interactie met onderzoeker(s);

waarom wordt juist dit verhaal verteld op deze manier? (Bamberg, 1997, p. 337; Josselson, 2011; Sools & Murray, 2014). Mijn rol in de interactie met resisters is steeds verschillend maar ook hetzelfde geweest. Verschillend omdat Steven en Peter beiden kampten met loyaliteitsgevoelens en meer wantrouwen naar mij toe vertoonden (zie paragraaf 8.1.3 en 8.4.2) dan Jerrel en Mo (zie paragraaf 8.2.3 en 8.3.4).

Een duidelijke conclusie die op basis van deze resultaten getrokken kan worden is dat een verhalende benadering ten aanzien van resisters een verzwaard beroep doet op het garanderen van anonimiteit en vertrouwelijkheid in het onderzoeksveld. In dat licht is het bewerkstelligen van rapport bij resisters als doelgroep iets dat extra aandacht vergt. Bij Jerrel is mijn onderzoeksrol bovendien breder opgevat. Het is vooral ingezet als iets dat bijdraagt aan – zoals hij dat duidde – zijn persoonlijke zoektocht. Dit wijst uit dat een narratieve onderzoekbenadering ook als interventiemethode opgevat kan worden. Ik kom hier later op terug.

De brede context

Het derde analyiseniveau richtte zich op de vraag hoe de verhalen het resultaat zijn van een bredere, morele context. Het gaat dan meer om het canonieke verhaal of zogeheten masternarrative en het anticiperen op een boodschap aan het lezerspubliek met het vertelde levensverhaal (Bamberg, 1997; Bruner, 2004, p. 694; Salmon & Riessman in Andrews, Squire & Tamboukou, 2010, p. 93). Op dit niveau is gebleken dat Stevens verhaal gepositioneerd wordt in een bredere, morele context waar omerta, de informele zwijgplicht of code een kenmerk is van criminele (maffia)families. Steven doorbreekt met zijn deelname aan mijn onderzoek dit canonieke verhaal (zie paragraaf 8.1.4).

Jerrels verhaal is op te vatten als contrair aan het canonieke verhaal van het gezinsleven als een harmonieuze en sociaal veilige omgeving, waarin een kind tot zelfontplooiing komt (zie paragraaf 8.2.4). De verhalen van Mo en Peter droegen beide een gestigmatiseerde brede (buurt)context met zich mee, waartegen hun individuele verhaal alternatief is (zie paragraaf 8.3.4 en 8.4.4).

Hieruit kan worden opgemaakt dat de vier verhalen recht proberen te doen aan loyaliteitsgevoelens richting de bredere sociaal-culturele context, maar tegelijkertijd als alternatief daaraan worden geduid. Oude Breuil (2011) heeft dit eerder ook wel geformuleerd als ‘een genuanceerd, gelaagd en complex cultuurbegrip, waarin individuen noch gevangen zitten in starre, culturele regels, noch volledig vrij zijn in het “kiezen en toepassen” van hun culturele waarden’ (Oude Breuil, 2011, p. 24). Trouw zijn aan betekenisvolle anderen in de omgeving omvat immers ook het meegaan in gebaande paden, kaders en denkpatronen. Dit vergt het vinden van een balans. Juist in het vinden van die balans zijn de bestudeerde verhalen als het ware als een cultuursensitieve

opvatting van actorschap op te vatten en als mogelijke bron van veerkracht voor anderen.

Implicaties voor beleid & praktijk

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek draag ik, tot slot, drie implicaties voor beleid & praktijk aan (zie voor een uitgebreidere bespreking paragraaf 9.6).

1. Zoeken naar krachten vanuit persoonlijke betekenis

Aandacht voor wat het betekent om op te groeien in een criminogene context biedt handvatten om individuele weerbaarheid tegen criminaliteit te vergroten. Zo is uit mijn onderzoek gebleken dat veerkracht en zelfsturing context sensitief opgevat moeten worden. In de criminologische of strafrechtelijke context is vooral benadrukt dat een crimineel actieve actor binnen het gezin of de buurt een risicofactor is. Nu is met de empirische bevindingen van mijn onderzoek bijvoorbeeld gebleken dat een crimineel actieve actor ook een bron van veerkracht kan zijn. Het is in dat licht zinnig om in de uitvoeringspraktijk ook een ander handelingsperspectief te hanteren dan in de traditionele criminologische en strafrechtelijke context gebruikelijk is. Criminaliteitspreventie heeft, kortgezegd, niet alleen baat bij het beperken van risico's, maar ook bij het ontdekken van krachten vanuit de persoonlijke betekenisverlening.

Concreet vraagt dit niet alleen om oog voor de persoonlijke context, maar ook om een krachtgericht handelingsperspectief en aandacht voor betekenisgeving (en het vinden van de juiste partners) in het werkveld van professionals, die met resisters werken of daarmee in aanraking komen zoals een wijkagent, de reclassering en jeugd- of jongerenwerkers. Dit kan door bijvoorbeeld expliciet op zoek te gaan naar de zes besproken bronnen van veerkracht en de uitdagingen (opgaven) die resisters in mijn onderzoek als betekenisvol duiden. Zo kunnen professionals vragen naar de betekenis van het handelen van criminele actoren uit de sociale (gezins- of buurt)context.

Voor deze betekenisgerichte benadering hebben professionals bovendien steun nodig vanuit de eigen organisatie en de overheid om een betekenisgericht handelingsperspectief te stimuleren en in te bedden. Bijvoorbeeld door het te verankeren in institutionele opleidingen, door overheidsgelden toe te kennen en beleid inzake criminaliteitspreventie op te stellen, waarin het zoeken naar betekenisgeving centraal staat.

Los hiervan is er ook nog de aandacht voor de professionals zelf. Professionals die met een jeugdige of jongvolwassene op zoek gaan naar betekenisgeving in hun context, zijn immers zelf tijdelijk onderdeel van die zoektocht. Ook zij kunnen daarmee als bron van veerkracht fungeren als ze een aanpak hanteren die erop gestoeld is om krachten en betekenisgeving te vinden. Daarin schuilt naar

mijn idee een uitdaging voor de professional en zijn/haar organisatie in het bewaken van een gezonde balans tussen het vinden van nabijheid om een geheim verhaal ter tafel te krijgen en het behouden van afstand.

2. Narratieve benadering als kennisinstrument & interventie

In het verlengde van bovengenoemd punt draagt dit onderzoek ook in methodisch opzicht bij aan het zoeken naar krachten en betekenisgeving in de praktijk. Een narratieve benadering kan een basis zijn om de persoonlijke betekenisgeving centraal te stellen en vanuit het eigen verhaal weerbaarheid tegen criminaliteit te versterken. Narratieve interventies kunnen, zoals uit dit onderzoek naar voren is gekomen, een podium voor erkenning zijn, mede omdat verhalen van resisters nog relatief onderbelicht zijn en bovendien veelal (uit angst voor een negatief beeld bij anderen) ook geheim gehouden worden.

Je verhaal doen kan echter een frisse, verrassende kijk op de zaak geven. Het verschaft ruimte om ervaren verlies, veerkracht en doorzettingskracht in een criminogene context explicieter te duiden vanuit het eigen verhaal. Daardoor kan weer ruimte ontstaan voor een ander, alternatief verhaal, dat ook vanuit een criminogene context aanzet tot legale levensdoelen en het handelen daarnaar helpt te versterken.

De narratieve benadering is breed toe te passen, al dan niet met een verhaallijnanalyse, zoals ik in mijn onderzoek heb toegepast. Ik denk bijvoorbeeld aan professionals uit het jeugd- en jongerenwerk, maar ook aan professionals die met kinderen van delinquenten of met de zogeheten ‘brusjes’ werken – broertjes en zusjes van veelplegers – die vanuit preventief oogpunt worden benaderd. Deze potentiële resisters zijn mogelijk moeilijker te bereiken dan delinquente doelgroepen. De aanleiding van contact is bijvoorbeeld bij een ‘brusje’ immers hun delinquente gezinslid/-leden. Dit kan de indruk wekken dat zij naar hun eigen beleving onterecht als risico worden gezien in plaats van een potentiële krachtsbron.

Tegen deze achtergrond biedt niet alleen het vinden van krachten en betekenis een mogelijke uitkomst, maar vooral het zoeken daarnaar vanuit het eigen levensverhaal. Potentiële resisters worden op die manier niet vanuit een delinquente invalshoek benaderd, maar juist vanuit een krachtgerichte invalshoek, waarin gezamenlijk op zoek wordt gegaan naar wat de praktijk van hún verhaal kan leren (in plaats van andersom). Professionals die met potentiële resisters als ‘brusjes’ werken kunnen het vertelde verhaal, heel concreet, aan de hand van de verhaallijnanalyse in kaart brengen en uitdiepen. Hiermee kan het verhaal (als kennisinstrument) ingezet worden, maar wordt tegelijkertijd samen op zoek gegaan naar ankers in dat eigen verhaal die resistance to crime verder kunnen versterken (als interventiemethode). Niet alleen het zoeken en identificeren van de door resisters ervaren bronnen van veerkracht en opgaven

zijn van belang, maar juist de combinatie met het relatief onderbelichte karakter van dat verhaal.

Instituties en overheid kunnen daarin ondersteunen door in opleidingen van professionals als een wijkagent, reclasseringsambtenaar of jeugd- en jongerenwerker een verhalende benadering uit te dragen en te faciliteren. Dit kan concreet vorm krijgen door expliciet, zowel vanuit financieel oogpunt als vanuit capaciteitsperspectief, ruimte te geven voor een meer narratieve, bottom-up benadering.

3. Beleidsmatige aandacht voor (on)gemerkt bijzonder zijn

Zoals ik in de inleiding heb betoogd, vormen resisters een onderbelichte groep. De uitkomsten van mijn onderzoek ondersteunen het idee dat meer aandacht voor resisters nodig is. Dit is echter niet zonder meer evident, om twee redenen. Allereerst is beleidsmatig gedacht op het eerste gezicht een zekere paradox zichtbaar. Als resisters als niet-delinquente groep niet problematisch zijn, waarom moet er dan meer aandacht voor komen? Vanuit wetenschappelijk oogpunt heeft mijn onderzoek uitgewezen dat hun verhalen belangrijke exploratieve inzichten opleveren en dat ze voeding geven om op zoek te gaan naar meer.

Ook vanuit sociaal-maatschappelijk oogpunt valt gerichte, beleidsmatige aandacht voor resisters te beargumenteren. Verhalen van resisters zijn verborgen verhalen die een brede werking op de samenleving als geheel kunnen hebben. Juist hún verhalen hebben de potentie om inspirerend en lerend te werken voor anderen in herkenbare, soortgelijke criminogene contexten. Het draait, anders gezegd, om meer beleidsmatige aandacht voor goede voorbeelden, dan voor slechte voorbeelden uit criminogene contexten.

Daar schuilt echter ook een moeilijkheid in. Mijn onderzoek heeft namelijk ook laten zien dat er een taboe rust op de verhalen van resisters. Dat maakt het vinden van een podium voor hun geheime verhalen en het aanwenden van beleidsmatige aandacht voor resisters niet zonder meer eenvoudig. Resisters uit dit onderzoek lijken terughoudend te zijn, vanuit angst een negatief stigma te voeden met het naar buiten brengen van hun verhaal. Bovendien kunnen zij vanuit hun ervaringen een negatieve en wantrouwende houding hebben ten opzichte van overheidsop treden. Hierbij kan gedacht worden aan de ondervonden emotionele en financiële gevolgen van invallen en detentie van naasten. Dit beïnvloedt mogelijk het vertrouwen om met het verhaal naar buiten te treden richting professionals, instituties en de overheid.

Daarmee pleit ik overigens nog niet voor terughoudendheid in het strafrechtelijk optreden. Wél pleit ik voor het doorpakken vanuit een kracht- en betekenisgericht, positief-narratief kader. De reproductie van ‘het criminele verhaal’ is veelal ingebed in een criminogene context, waarin de verhalen van resisters een tegengeluid geven. Juist hún verhalen kunnen als bron van

veerkracht fungeren (in enge en brede zin) om tot internalisering van een 'niet-crimineel verhaal' te komen. Anders gezegd: om van relatief ongemarkt bijzonder naar gemerkt bijzonder te streven in de constructie van het eigen, persoonlijke levensverhaal.
